

# การศึกษาโครงสร้างคัมภีร์ที่ฆนิกาย สิลขันธวรรคในแง่ของศีลและพรต

## A Structural Study of Dighanikaya Silakhandhavagga in the Light of Rule and Ritual

พระมหาจิรวัดน์ กนฺตวณฺโณ (กันจฺ) Phramaha Chiravat Kantawanno (Kanjoo)\*

### บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาโครงสร้างของคัมภีร์ที่ฆนิกายสิลขันธวรรค 2) เพื่อวิเคราะห์ศีลและพรตที่ปรากฏในคัมภีร์ที่ฆนิกายสิลขันธวรรคตามหลักพระพุทธศาสนา และ 3) เพื่อวิเคราะห์รูปแบบศีลและพรตในคัมภีร์ที่ฆนิกายสิลขันธวรรค เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมให้ตั้งงามและสงบสุขยิ่งขึ้น การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research)

ผลการศึกษามีดังนี้:

คัมภีร์ที่ฆนิกายสิลขันธวรรค มีพระสูตร 13 สูตร เกี่ยวกับศีลและพรต ที่กล่าวถึงโดยตรง ได้แก่ พรหมชาลสูตร ซึ่งเป็นพระสูตรแรกว่าด้วยศีล 3 ชั้น จูฬศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล ต่อจากนั้น กล่าวถึงลัทธิทรรคหรือทฎฐิ 62 ซึ่งอาจสรุปลงเป็น 2 คือ สัสสตทฎฐิ ทรรคนะว่าโลกเที่ยง และอุจเฉททฎฐิ ทรรคนะว่าโลกขาดสูญ คือ มีเพียงโลกนี้ ไม่มีโลกหน้า เมื่อทุกคนยึดถืออย่างนี้ย่อมนำไปสู่การบำเพ็ญศีลพรตตามความเชื่อของตน ไม่ว่าจะเป็นด้านอัตตกิลมถานุโยคหรือกามลูลลิกานุโยค

ศีลเป็นเบื้องต้นแห่งการประพฤติพรหมจรรย์ เป็นอาภรณ์ของนักบวช และเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธาปลาตะของมหาชน พระพุทธเจ้าจึงทรงเข้มงวดเรื่องศีลมาตั้งแต่แรกเริ่มก่อนที่จะได้ทรงบัญญัติสิกขาบทตามทีฆนิกายสิลขันธวรรค ศีล 3 ระดับ เกี่ยวกับศีล 5 และศีล 8 ในเบื้องต้น และต่อมาครอบคลุมเรื่องอนธนา คือ งดเว้นจากการแสวงหาหรือการประกอบอาชีพ ที่ไม่สมควรแก่สมณวิสัย เช่น การเป็นโจร ทำนายทายทัก การประกอบพิธีกรรมนอกพระพุทธศาสนา การทรงเจ้าเข้าผี การประทุษร้ายผู้อื่นและหลอกลวงเขาหากิน แม้แต่การบำเพ็ญพรตต่าง ๆ ของนักบวชนอกพระพุทธศาสนาบางจำพวกก็เป็นไปเพื่อหลอกลวงชาวโลกทั้งสิ้น

สังคมไทยปัจจุบันเป็นที่ปรากฏอยู่เสมอว่า มีกิเลสส่วนน้อยไม่เอื้อเพื่อในพระธรรมวินัย ละเมิดศีลเป็นประจำ เทียบไปในสถานที่อโคจร ประกอบในอนธนากรรม และมีส่วนเกี่ยวข้องกับคดีอาญา เช่น การประทุษร้ายผู้อื่นและคดียาเสพติดอยู่เนือง ๆ เป็นที่ตำหนิติเตียนของชาวบ้านและสื่อมวลชน จากการ

\*อาจารย์ ประจำหลักสูตรภาควิชาพระพุทธศาสนา คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สัมภาษณ์ท่านผู้ทรงคุณวุฒิทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์ 15 ท่าน ทำให้ได้ข้อสรุปว่า เจ้าคณะผู้ปกครองสงฆ์ทุกระดับ ต้องเข้มงวดกวดขันพระภิกษุสามเณรในสังกัดของตนให้เคร่งครัดในพระธรรมวินัย มีสมณสัญญา มีหิริโอตตปปะ ไม่ประพฤติอนาจารหรือการประกอบอนสุกกรรม ไม่ละเลยกิจวัตรของสงฆ์ เอื้อเพื่อการศึกษาพระธรรมวินัย บำเพ็ญพรตกรรมฐานและธุดงค์วัตรตามกำลังความสามารถ ยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาในการครองชีวิต ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า

**คำสำคัญ:** ติฆนิกาย สิลขันธวรรค คัมภีร์พระพุทธศาสนา ศีลและพรต

### Abstract

*This research was of three objectives: 1) to study the structure of Dighanikaya Sila khandhavagga, 2) to analyze rules and rituals in Dighanikaya Silakhandhavagga, 3) to synthesize forms of rules and rituals in Dighanikaya Silakhandhavagga in order to develop the peaceful and happy life in society. This was a documentary research.*

*The research findings were as follows:*

*Dighanikaya Silakhandhavagga had 13 suttas relating to rules and rituals, of which the one called Brahmajalasutta, the first sutta dealing with three planes of precepts and later on, with the 62 philosophical views or idealism that can be synthesized into two: Eternalism and Annihilationism. Following these views, the non-Buddhist concepts, would lead the people into false practices.*

*A precept was the beginning of sublime life, an ornament of the ascetics and the base for people faith. The Buddha was strict on the precepts even before regulating the disciplines. According to the Dighanikaya Silakhandhavagga, the three planes of precepts were first included in the five and the eight precepts and then extended to cover the the improper livelihood, unsuitable for monks such as fortune telling, practicing rites and rituals outside Buddhism, exorcising, causing injury to others and trickery. Even some ritual performances of ex-ascetics outside Buddhism were for deceptions.*

*In the present Thai society, there are always reports about some monks who do not revere the disciplines and often violate the rules: visiting improper haunts or earn a living through trickery and deceit. Some even involve in lawsuits relating to*

*injury and narcotics resulting in public outcries and criticism from the mass media. Interviews with 15 well-known people both clergy and layman have pointed out that every level of Sangha Administrators must be strict in the disciplines with monks and novices in their control. They have to see that everyone is aware of proper behavior, borne in mind of moral shame and dread toward improper behavior, trickery and deceit, and not negligent in their daily religious observances. At the same time, the monks and novices are to study the Buddha's doctrines, pay attention to meditation practice, that is, to lead the way of life with the Middle Path as prescribed by the Buddha.*

**Keywords:** Dighanikaya Silakhandhavagga, Buddhist Scripture, Rules and Rituals

## บทนำ

พระไตรปิฎก เป็นแหล่งประมวลแห่งคัมภีร์ที่รวบรวมพระธรรมวินัย 3 หมวด ฉบับพิมพ์ด้วยอักษรไทย ทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทยมีชุดละ 45 เล่ม แบ่งเป็น พระวินัยปิฎก ได้แก่ หมวดพระวินัย คือ ประมวลสิกขาบทสำหรับภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ มี 8 เล่ม พระสุตตันตปิฎก ได้แก่ หมวดพระสูตร คือ ประมวลพระธรรมเทศนา คำบรรยายและเรื่องเล่าต่าง ๆ อันยังเื่องตามบุคคลและโอกาส มี 25 เล่ม และพระอภิธรรมปิฎก ได้แก่ หมวดอภิธรรม คือ ประมวลหลักธรรมและคำอธิบายในรูปหลักวิชาล้วน ๆ ไม่เกี่ยวกับเหตุการณ์และบุคคล มี 12 เล่ม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2553: 87-88)

ในส่วนพระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยหลักธรรมอันสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบุคคลโดยทั่วไป จัดพิมพ์เป็น 25 เล่มนั้น เล่มแรก (นับเป็นเล่มที่ 9 ในชุดพระไตรปิฎก) ชื่อทศนิกาย สิลขันธวรรค คือ ตอนที่ว่าด้วยกองศีล มี 13 พระสูตร เป็นวรรคแรกของทศนิกาย นับว่าสำคัญมาก คำว่า “ศีล” แปลว่า ปกติ สงบเย็น ในทางปฏิบัติหมายถึง การงดเว้นจากการประพฤติดีผิดทางกายและวาจา การควบคุมกายวาจาให้เรียบร้อยงดงาม ให้ปราศจากความมัวหมอง ไม่ให้ผิดปกติธรรมดา กล่าวคือ การไม่ทำผิด ไม่พูดผิด ไม่ประพฤติดีผิด จัดเป็นศีล ศีลมีหลายระดับ ระดับต้นคือ นิจศีลหรือศีล 5 เป็นศีลของคนทั่วไป ระดับกลางคือ ศีล 8 ของอุบาสกอุบาสิกา และศีล 10 ของสามเณร ระดับสูงคือ ศีล 227 ของภิกษุ และศีล 311 ของภิกษุณี ศีลเป็นเหตุให้คนอยู่กันเป็นปกติ ไม่เบียดเบียนกัน ไม่ฆ่ากัน ไม่ลักขโมยกันและกัน เป็นต้น ทำให้เกิดความสงบสุขในสังคม และจัดเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า สิลมัย บุญที่เกิดจากการรักษาศีล คือ เมื่อรักษาศีลก็ชื่อว่าได้บุญ (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548: 966)

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า พระวินัยปิฎก มี 8 เล่ม เป็นประมวลพุทธบัญญัติที่เกี่ยวกับระเบียบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิตและวิธีดำเนินกิจการต่าง ๆ ของภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ พระวินัยเป็นพุทธบัญญัตินี้ แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ อาทิพรหมจริยกาสิกขา และอภิสมจาริกสิกขา เฉพาะอาทิพรหมจริยกาสิกขานั้น เป็นส่วนของพระวินัยบัญญัติ หรือสิกขาบท ของภิกษุมิ 227 ข้อ ส่วนของภิกษุณีมี 311 ข้อ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้เป็นพุทธอาณาเพื่อป้องกันความประพฤดิเสียหาย และวางโทษปรับแก่ภิกษุหรือภิกษุณีผู้ล่วงละเมิดโดยปรับอาบัติหนักบ้างเบาบ้าง พระสงฆ์สาวกทุกกิ่งเดือน เรียกว่า พระปาติโมกข์

อย่างไรก็ดี พระวินัยนั้น พระพุทธองค์ไม่ได้ทรงบัญญัติไว้ล่วงหน้า ต่อเมื่อเกิดความเสียหายขึ้น จึงทรงบัญญัติสิกขาบทห้ามประพฤดิเช่นนั้นอีก ดังจะเห็นได้ว่า ในตอนต้นพุทธกาล คือ ตั้งแต่พรรษาที่ 1 ถึง พรรษาที่ 11 พระพุทธเจ้ายังไม่ได้ทรงบัญญัติสิกขาบทไว้แน่นอน เพราะภิกษุสงฆ์ล้วนมีวัตรปฏิบัติดีงาม ศีลของภิกษุสงฆ์เรียกว่า “ปาฏิโมกขสังวรศีล” จัดเป็นจาริตตศีล คือ ระเบียบ

ปฏิบัติตามแบบอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงประพจน์ปฏิบัติมา ในระยะที่ยังไม่มีพุทธานุญาตให้ภิกษุสงฆ์สวดพระปาติโมกข์ทุกกึ่งเดือน ใน 20 พรรษาแรกนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงโอวาทปาฏิโมกข์เองทุกกึ่งเดือน (ช.ธ. (ไทย) 25/183-185/90-91) ในกาลต่อมา หลังจากออกพรรษาที่ 20 แล้ว พระพุทธเจ้าได้ทรงบัญญัติปาโรชสิกขาบทที่ 1 ห้ามภิกษุเสพเมถุน โดยปรารภเหตุการณ์มัวหมองในคณะสงฆ์ อันเนื่องมาจากการที่พระสุทินเสพเมถุนกับอดีตรรยาที่ป่ามทาว์วัน กรุงเวสาลี การที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกและทรงบัญญัติเรื่อยมาทุกครั้งที่เกิดเหตุการณ์ไม่ดีขึ้นในคณะสงฆ์ (วิ.อ.(ไทย) 1/31/216.)

มีข้อที่น่าสังเกตคือ การใช้คำว่า ศีล สิกขาบท พระพุทธบัญญัติ พระวินัยบัญญัติ พระพุทธอาณานา อภิพรหมจริยกาสิกขา อภิสมาจารยิกาสิกขา พระปาติโมกข์ และโอวาทปาฏิโมกข์ มีความหมายและลักษณะการใช้แตกต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะคำว่า “ศีล” ในบริบทของคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค มีความหมายอย่างไร แตกต่างจากคำว่า “ศีล” ในที่อื่น ๆ อย่างไร และเพราะเหตุใดพระสังคิตถิกายจึงได้จัดศีลวรรคนี้ไว้เป็นวรรคแรกของคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค ซึ่งเป็นคัมภีร์แรกใน 5 คัมภีร์ของพระสุตตันตปิฎก ทั้งนี้ เป็นเครื่องชี้ให้เห็นได้ว่า คำว่า “ศีล” มีความสำคัญมาก เป็นจาริตตศีลที่ภิกษุสงฆ์ประพจน์ปฏิบัติตามแบบอย่างของพระพุทธเจ้าก่อนที่จะทรงบัญญัติสิกขาบท และศีลในศีลขันธวรรคนี้ยังครอบคลุมถึงการประพจน์ปฏิบัติของสามัญชนโดยทั่วไปด้วย

เพราะฉะนั้น จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงโครงสร้างของคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค ว่ามีความหมายและขอบข่ายกว้างขวางเพียงใด นอกจากจะสะท้อนให้เห็นข้อประพจน์ปฏิบัติของพระพุทธองค์และพระสงฆ์ในยุคต้นปฐมโพธิกาลแล้ว ยังแสดงให้เห็นถึงข้อประพจน์ปฏิบัติของคนในสังคมชมพูทวีปในสมัยพุทธกาล โดยเฉพาะพวกนับถือลัทธินอกพระพุทธศาสนา มีพวกพราหมณ์เป็นต้น ศีลข้อห้ามและพรตคือวัตรปฏิบัติเหล่านี้ ซึ่งรวมเรียกสั้น ๆ ว่า “ศีลและพรต” ของพระพุทธศาสนาโดดเด่นและแตกต่างจากศาสนาอื่นอย่างไร หากวิเคราะห์ในเบื้องต้นก็พอจะวิเคราะห์ได้ว่า ศีลและพรตในศีลขันธวรรคนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพราะเชื่อว่า โดยองค์รวมแล้วครอบคลุมข้อห้ามและข้อปฏิบัติของชาวพุทธได้อย่างครบถ้วนบริบูรณ์

## วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาโครงสร้างของคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค
2. เพื่อวิเคราะห์ศีลและพรตที่ปรากฏในคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค ตามหลักพระพุทธศาสนา
3. เพื่อวิเคราะห์รูปแบบ ศีลและพรตในคัมภีร์ที่มณฑิการยาสีลขันธวรรค เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมให้ดีขึ้นและสงบสุขยิ่งขึ้น

## ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาโครงสร้างของคัมภีร์ที่มณีกาย สิลขันธวรรคในแง่ศีลและพรต โดยเปรียบเทียบข้อประพฤติปฏิบัติของคนในชมพูทวีปสมัยพุทธกาลระหว่างลัทธินิกายอื่น ๆ กับพระพุทธศาสนา ก่อนที่พระพุทธเจ้าจะได้ทรงบัญญัติสิกขาบทแก่ภิกษุสงฆ์และภิกษุณีสงฆ์ ศีลและพรตเหล่านี้มีความหมายมีความสำคัญต่อความมั่นคงยั่งยืนของพระพุทธศาสนา และสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมไทยได้อย่างเหมาะสมในปัจจุบันแค่ไหนเพียงไร

## วิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาโครงสร้างคัมภีร์ที่มณีกาย สิลขันธวรรค ในแง่ของศีลและพรต” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อให้ทราบถึงประเด็นของการศึกษาในรายละเอียดที่สำคัญและ มีความครอบคลุมเนื้อหาสาระสำคัญที่ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

## บทสรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาโครงสร้างคัมภีร์ที่มณีกาย สิลขันธวรรค ในแง่ของศีลและพรต” ผู้วิจัยได้สรุปการวิจัยตามประเด็นสำคัญ โดยตอบคำถามและวัตถุประสงค์ของการวิจัยทุกข้อ โดยผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

### 1. ผลการศึกษาโครงสร้างของคัมภีร์ที่มณีกาย สิลขันธวรรค

ที่มณีกาย สิลขันธวรรคมีพระสูตร 13 พระสูตร ประกอบด้วย (1) พรหมชาลสูตร (2) สามัญญผลสูตร (3) อัมพภูตสูตร (4) โสณทัณฑสูตร (5) กุณฑลสูตร (6) มหาสิทธสูตร (7) ชัยสูตร (8) มหาสิหนาทสูตร (9) โปฏฐปาตสูตร (10) สุกสูตร (11) เกวัญสูตร (12) โลหิจจสูตร (13) เติวิชชสูตร พระสูตรสำคัญที่สุดคือ สูตรแรกพรหมชาลสูตร ซึ่งครอบคลุมสาระเนื้อหา 2 เรื่อง คือ เรื่องศีลและเรื่องทิฏฐิ 62 เฉพาะเรื่องศีล จัดออกเป็น 3 ชั้น คือ จูฬศีล มี 26 ข้อ ข้อ 1-13 จะตรงกับศีล 5 และศีล 8 มีข้อ 8 ที่งดเว้นจากการพราหมณ์พิกขคามและกุตคาม นอกนั้นข้อ 14-26 เกี่ยวกับการรับสิ่งของ สัตว์เลี้ยง และทาสชายหญิง เรือกสวนไร่นา การเป็นผู้แทนส่งสาร การซื้อขาย การโกง การรับสินบน การฆ่า จองจำ ตีชิงวิ่งราว การปล้นและการชู้กรรโชกทรัพย์

มัชฌิมศีล มี 10 ข้อ มีเรื่องการสังสมสิ่งของ การดูการละเล่นอันเป็นข้าศึกต่อกุศล เล่นการพนัน ประดับตกแต่งร่างกาย ทะเลาะวิวาททุ่มเถียงกัน เป็นตัวแทนส่งสาร การหลอกลวง และการพูดจาเกินเรื่องเตร็จจานกถา ซึ่งส่วนใหญ่มีบัญญัติไว้ในสิกขาบทต่าง ๆ ในพระวินัยปิฎก

มหาศีล มี 7 ข้อ ซึ่งนับว่าสำคัญมาก ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเกี่ยวกับบอเนสนา คือ การแสวงหา  
 ลากสักการะอันไม่ชอบธรรม กล่าวคือ การประกอบอาชีพเครื่องเลี้ยงชีพตัวเองอันน่ารังเกียจ  
 สำหรับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนา เมื่อระบุแล้วจะมี 6 หมวดใหญ่ ๆ คือ

1. การทำนาลักษณะ
2. การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ (นอกพระพุทธศาสนา)
3. การดูฤกษ์ยาม
4. การทรงเจ้าเข้าผี
5. การเป็นหมอรักษาโรค
6. การหลอกลวงผู้อื่นหากิน

อาจารย์เหล่านี้รังเกียจ แม้ว่าจะมีพวกนักบวชนอกพระพุทธศาสนากระทำกัน แต่ก็ถูก  
 ชาวบ้านติเตียนว่าออกบวชแล้ว ไม่พึงทำตัวสันโดษมากนัก ประพฤติอย่างพราวด์ผู้ครองเรือนเช่นนี้  
 ไม่ควรประพฤติและไม่น่าเลื่อมใสเลย เมื่อพระพุทธเจ้าและพระสาวกงดเว้นมิได้ปฏิบัติเช่นนั้น  
 ชาวบ้านจึงเลื่อมใสศรัทธา และสรรเสริญ พระพุทธเจ้าตรัสว่า ข้อสรรเสริญเรื่องศีลเป็นเรื่องเล็กน้อย  
 ไม่สูงส่งเท่ากับสมาธิและปัญญาเลย จากแนวคิดเรื่องศีลนี้ จึงมีคำอธิบายขยายความต่อเนื่องไปถึง  
 พระสูตรที่ 2 ของสัลลขันธวรรค คือ สามัญญผลสูตร แสดงข้อเปรียบเทียบให้เห็นแหล่งการปฏิบัติทาง  
 พระพุทธศาสนากับบรรดาเจ้าลัทธิครูทั้ง 6 ที่ร่วมสมัยกับพระพุทธเจ้า

ส่วนในเรื่องทิฏฐิ 62 นั้น จำแนกเป็นพวกอุปตันตกับปิกวาทะ 44 และพวกบุพพันตกับปิกวาทะ  
 18 เมื่อสรุปลง จัดเป็นสัสตติทิฏฐิ คือ พวกเห็นว่าโลกเที่ยง และอุจเฉททิฏฐิ คือ พวกเห็นว่าโลกนี้  
 ขาดสูญ (หลังความตาย) พระพุทธเจ้าตรัสว่า ทิฏฐิเหล่านี้เป็นมิจฉาทิฏฐิ ไม่ใช่ทางพ้นทุกข์ แต่กลับ  
 ทำให้ผู้เชื่อถือต้องประสบทุกข์ ดังนั้น พระสูตรนี้จึงชื่อว่า พรหมชาลสูตร

ที่มกกาย สัลลขันธวรรคเป็นคัมภีร์แรกของพระสูตรตันตปิฎก แม้เป็นหมวดว่าด้วยศีลขันธ  
 แต่ครอบคลุมหลักการของพระพุทธศาสนาทั้งในด้านปริยัติศาสนา ปฏิบัติศาสนา และปฏิเวธศาสนา  
 หรือวิเคราะห์อีกนัยหนึ่งก็สังเคราะห์ลงในไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา หรือขยายเป็นมรรคมี  
 องค์ 8 ประการ คือ สัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปปะ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ  
 สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ โดยคำสอนเบื้องต้น ยกเอาทิฏฐิหรือทัศนะของลัทธิต่าง ๆ  
 ซึ่งมีแพร่หลายแล้วในยุคต้นพุทธกาลนั้น สรุปได้ 62 ทิฏฐิ เป็นเรื่องเกี่ยวกับอภิปรัชญา (Metaphysics)  
 ในขณะเดียวกัน มีลัทธิหรือครูทั้ง 6 คือ คุรุปุณณะ กัสสปะ คุรุมัณฑล โคสาล คุรุชิตะ เกสกัมพล  
 คุรุภุทธะ กัจจายนะ คุรุนิครนฺต์ นาฏบุตร และคุรุสญชัย เวลัฏฐบุตร ความเห็นหรือลัทธิทั้งหลาย  
 เหล่านี้ พระพุทธเจ้าทรงถือเป็นมิจฉาทิฏฐิ เมื่อมีความเชื่อความคิดเห็นเช่นนั้น ศีลพรตคือ

การปฏิบัติตนก็ผิดไปด้วย ผู้ปฏิบัติเช่นนี้ เมื่อตายไปมีคติเพียง 2 อย่าง คือ เกิดในนรกหรือกำเนิดสัตว์เดรัจฉานเท่านั้น

พระพุทธศาสนาอุบัติขึ้นในท่ามกลางกระแสเจ้าลัทธิและผู้คนที่เลื่อมใสปฏิบัติตามลัทธิเหล่านี้ ดังนั้นการที่ดำเนินนโยบายประกาศพระพุทธศาสนา จำต้องมีอะไรแปลกใหม่ที่พระพุทธเจ้านำมาเสนอ ดังที่ภาษาการตลาดเรียกว่า “จุดขาย” หมายถึง จุดเด่น ความน่าสนใจ และมีอะไรแปลกใหม่ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้คนเป็นเบื้องต้น ต่อจากนั้น จึงสามารถทำความเข้าใจ และทำให้ผู้เข้ามาศึกษาได้เลื่อมใส ประพฤติปฏิบัติจนเห็นผลพิสูจน์ได้ เมื่อวิเคราะห์ในประเด็นนี้ จึงเห็นได้ว่า สิลขันธวรรคเป็นเรื่องที่นักศึกษาวិเคราะห์ คือ เป็นกัลยาณธรรมที่งามในเบื้องต้น ในท่ามกลาง และในที่สุด สิลขันธวรรคชี้ให้เห็นลัทธิของพวกเดียรถีย์แต่ละกลุ่มอย่างเด่นชัด ทั้งแสดงข้อแตกต่างจากพระพุทธศาสนาอย่างชัดเจน ประการสำคัญ ความเชื่อในลัทธิต่าง ๆ เหล่านั้น เจ้าลัทธิและสาวกก็ไม่สามารถตอบคำถามถึงที่มาที่ไปได้ ดังเช่นเรื่องพรหมและทางไปสู่พรหมโลก แม้ศิลปพรตของพวกครูทั้ง 6 บางลัทธิก็ประพฤติดำตร้อยอย่างโคหรืออย่างสุนัข เป็นต้น ซึ่งตำราไม่นำเลื่อมใสให้ประพฤติปฏิบัติตาม เมื่อวิเคราะห์อย่างลึกซึ้ง สามารถเห็นจุดเด่นของพระพุทธศาสนา เป็นจุดขายที่ดึงดูดให้ประชาชนเข้ามาศึกษาและเรียนรู้ปฏิบัติตาม

จุฬศีล มัชฌิมศีล และมหาศีล เรียกว่า ศีล 3 ชั้น เห็นได้ว่า จุฬศีล เป็นศีลเบื้องต้น ครอบคลุมศีล 5 ศีล 8 และศีล 10 เกือบทุกข้อ ครั้นถึงมัชฌิมศีล แม้หลายข้อซ้ำกับจุฬศีล แต่นำเสนอเพื่อชี้ให้เห็นชีวิตความเป็นอยู่ของพระพุทธเจ้าและพระสาวกว่าสูงยิ่งกว่านักบวชนอกพระพุทธศาสนาเพียงไร โดยเฉพาะเน้นเรื่องสมณะและสันโดษ คือ ความมักน้อยเป็นอยู่อย่างง่าย ๆ ไม่หรูหราฟุ้งเฟ้อเกินกว่าชาวบ้าน โดยปกติทั่วไป มัชฌิมศีลยังเน้นเรื่องเดรัจฉานกถา คือ เรื่องไร้สาระประโยชน์ มิใช่เรื่องเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่การบรรลุมรรคผลนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายของการเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา อีกประการหนึ่ง พระภิกษุสงฆ์ไม่ควรหาเรื่องปรีดาพาหรือหลีกเลี่ยงวิเวก เพราะไม่เกิดประโยชน์และรังแต่จะเลื่อมเสีย ก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง เป็นที่เสื่อมศรัทธาของประชาชน

ในระดับของมหาศีล เน้นเรื่องอนสนา คือ การแสวงหาเลี้ยงชีพที่ผิดภาวะของภิกษุ ไม่ใช่ปฏิบัติของพระอริยะ ซึ่งเรียกว่า อริยวงศ์ การปฏิบัติที่จัดเป็นอริยวงศ์ในธรรมทั้ง 4 ข้อที่แสดงมาเบื้องต้นนั้น พระภิกษุพึงปฏิบัติ ดังนี้

- ก. สันโดษด้วยปัจจัยใน 3 ข้อต้นตามมีตามได้
- ข. มีปกติกล่าวสรรเสริญคุณของความสันโดษใน 3 ข้อนั้น
- ค. ไม่ประกอบอนสนา คือ การแสวงหาที่ผิด (ทุจริต) เพราะปัจจัยทั้ง 3 อย่างนั้นเป็นเหตุ (เพียรแสวงหาแต่โดยทางชอบธรรมไม่เกียจคร้าน)

ง. เมื่อไม่ได้ก็ไม่เร้าร้อนทรมาน

จ. เมื่อได้ ก็ใช้โดยไม่ติด ไม่หมกมุ่น ไม่สยบ รู้เท่าทันเห็นโทษ มีปัญญาใช้สิ่งนั้น ตามประโยชน์ ตามความหมายของมัน (มีและใช้ด้วยสติสัมปชัญญะ ดำรงตนเป็นอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของสิ่งนั้น)

ฉ. ไม่ถือเอาอาการที่ได้ประพฤติดุธรรม 4 ข้อนี้เป็นเหตุยกตนข่มผู้อื่น

ศีลนั้นมีความสะอาดที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “ความสะอาดกาย ความสะอาดวาจา ความสะอาดใจ” (อง.ติก. (ไทย) 20/352) เป็นปัจจุปัจฐาน คือ ย่อมปรากฏ ได้แก่ ย่อมถึงความเป็นสภาวะที่ถือเอาโดยความเป็นสภาวะที่สะอาด ก็แลหิริและโอตตปปะอันวิญญูชนทั้งหลายพรรณนาว่าเป็นปทัชฐานของศีลนั้น อธิบายว่า เป็นเหตุใกล้ชิด จริงอยู่ เมื่อมีหิริและโอตตปปะ ศีลจึงเกิดขึ้นและตั้งอยู่ได้ เมื่อไม่มีหิริและโอตตปปะ ศีลก็เกิดขึ้นและตั้งอยู่ไม่ได้

เมื่อกล่าวถึงอานิสงส์ของศีล มีการได้รับคุณเป็นอันมาก มีความไม่เดือดร้อนใจ เป็นต้น เป็นอานิสงส์ สมดังพระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสไว้ว่า “อานนท์ ศีลที่เป็นกุศล มีอวิปฏิสาร (ความไม่ร้อนใจ) เป็นผล มีอวิปฏิสารเป็นอานิสงส์” (เอกาทส.อ. (ไทย) 24/336/208)

พระผู้มีพระภาคเจ้าได้ตรัสพระดำรัสถึงอานิสงส์ 5 ประการนี้ แห่งศีลสมบัติของบุคคลผู้มีศีล คือ

1. เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลในโลกนี้ ย่อมได้กองโภคทรัพย์ใหญ่หลวง ซึ่งมีความไม่ประมาทเป็นเหตุ
2. กิตติศัพท์อันงามของบุคคลผู้มีศีล ผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ย่อมกระฉ่อนไป
3. จะเข้าไปยังบริษัทใด ๆ จะเป็นชาติตติยบริษัทก็ตาม พรหมณบริษัทก็ตาม คฤหบดีบริษัทก็ตาม สมณบริษัทก็ตาม ย่อมแก่กล้า ไม่เก้อเขินเข้าไปหา
4. ย่อมไม่หลงลืมสติตาย
5. หลังจากตายแล้ว ย่อมไปบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์

เมื่อกล่าวถึงศีลแล้ว ก็เป็นการบำเพ็ญศีลพรต นักบวชในสมัยพุทธกาลนั้น ต้องมีศีลและวัตร คือ บำเพ็ญศีลพรตให้เคร่งครัดเข้มงวดตามลัทธิของตน เพื่อให้ประชาชนศรัทธาเลื่อมใส เข้ามาเพื่อสอบถามและมอบตัวเป็นศาสนิกในที่สุด ดังกรณีที่พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายในกัณฐาคิริสูตร เมื่อประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกาลสีชื่อ กัณฐาคิริ

คำตอบของพระพุทธศาสนาที่มีต่อเรื่องศีลและพรต ตามที่ปรากฏในทีมนิกาย ลีลขันธวรรค มีอยู่ครบถ้วนบริบูรณ์ ในกัณฐาคิริสูตร ว่าด้วยปริพาชกชื่อกัณฐกะ เป็นสูตรที่ 1 ของคหบดีวรรค พระสูตรกล่าวถึงบุตรของควาญช้างชื่อ เปสสะ และปริพาชกชื่อ กัณฐกะ เข้าไปเฝ้าพระพุทธเจ้า

ขณะประทับอยู่ใกล้สระโบกขรณีชื่อ คัศรา เขตกรุงจัมปา ได้สนทนาลงถึงเรื่องบุคคลบางคนในโลกนี้ 4 ประเภท (พระไตรปิฎกไทย ฉบับหลวง 13/94/122) มีดังนี้

1. เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน
2. เป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
3. เป็นผู้ทำตนให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อน และเป็นผู้ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน
4. เป็นผู้ไม่ทำตนให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำตนให้เดือดร้อนและเป็นผู้ไม่ทำผู้อื่นให้เดือดร้อน ไม่หมั่นประกอบในการทำผู้อื่นให้เดือดร้อน

การบำเพ็ญพรตในทางพระพุทธศาสนาก็เพื่อขัดเกลากิเลส ที่เห็นชัดเจนที่สุดคือ รุดงควัตร พระพุทธเจ้าตรัสไว้หลายแห่ง เช่น ในมัชฌิมนิกาย อุปริปัณณาสก์ และทสกนิบาต อังคุตตรนิกาย ส่วนคำอธิบายโดยละเอียดมีมาในคัมภีร์วิสุทธิมรรคของพระพุทธโฆสาจารย์ สรุปได้ดังนี้

หมวดที่ 1 จีวรปฏิสังยุตต์ (เกี่ยวกับจีวร)

1. ปังสุกุกังคะ องค์แห่งผู้ถือทรงผ้าบังสุกุลเป็นวัตร
2. เตจีวริกังคะ องค์แห่งผู้ถือทรงเพียงไตรจีวรเป็นวัตร

หมวดที่ 2 ปิณฑปาตปฏิสังยุตต์ (เกี่ยวกับบิณฑบาต)

3. ปิณฑปาตีกังคะ องค์แห่งผู้ถือเกี่ยวบิณฑบาตเป็นวัตร
4. สปะทานจาริกังคะ องค์แห่งผู้ถือเกี่ยวบิณฑบาตไปตามลำดับเป็นวัตร
5. เอกาสนิกังคะ องค์แห่งผู้ถือนั่งฉัน ณ อาสนะเดียวเป็นวัตร คือ นั่งวันละมือเดียว ลุกจากที่แล้วไม่ฉันอีก

6. ปัตตปิณฑิกังคะ องค์แห่งผู้ถือฉันเฉพาะในบาตรเป็นวัตร คือ ไม่ใช้ภาชนะใส่อาหารเกิน 1 อย่างคือบาตร

7. ขลุปัจฉากัตติกังคะ องค์แห่งผู้ถือห้ามกัดที่ถวายเป็นวัตร คือ เมื่อได้ปลงใจกำหนดอาหารที่เป็นส่วนของตน เรียกว่า ห้ามกัดด้วยการลงมือฉัน เป็นต้นแล้วไม่รับอาหารที่เขานำมาถวายอีก แม้จะเป็นของประณีต

หมวดที่ 3 เสนาสนปฏิสังยุตต์ (เกี่ยวกับเสนาสนะ)

8. อารัญญิกังคะ องค์แห่งผู้ถืออยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ห่างบ้านคนอย่างน้อย 500 ชั่ววัน คือ 25 เส้น
9. รุกขมูลิกังคะ องค์แห่งผู้ถืออยู่โคนไม้เป็นวัตร

10. อัฟโลกาลิกังคะ องค์แห่งผู้ถืออยู่ที่แจ้งเป็นวัตร
11. โสสานิกังคะ องค์แห่งผู้ถืออยู่ป่าช้าเป็นวัตร
12. ยถาสันถติกังคะ องค์แห่งผู้ถืออยู่ในเสนาสนะแล้วแต่เขาจัดให้

หมวดที่ 4 วิริยปฏิสังยุตต์ (เกี่ยวกับความเพียร)

13. เนสัชชิกังคะ องค์แห่งผู้ถือการนั่งเป็นวัตร คือ เว้นนอนอยู่ด้วยเพียง 3 อิริยาบถ การบำเพ็ญพรตแบบพราหมณ์บางอย่าง เช่น การบำเพ็ญอัตตกิลมณญโยค เรียกว่า การบำเพ็ญทุกกรกิริยานั้น พระพุทธเจ้าทรงเคยปฏิบัติมาแล้ว ก่อนที่จะสั่งห้ามมาเสวยพระกระยาหาร และบำเพ็ญสมาธิก่อนการตรัสรู้ ดังนั้น จึงทราบดีว่าไม่มีทางตรัสรู้ แม้การบำเพ็ญศีลพรตตามทฤษฎีของพวกพราหมณ์ แต่ละพวกก็เป็นมิจฉาทิฎฐิ ว้างจากคุณความดี เปล่าประโยชน์ จึงทรงแสดงมีชฌิมปาฏิพาไว้จัดเป็นวัตรปฏิบัติ เพื่อความหลุดพ้นอย่างแท้จริง

ปัญหาเกี่ยวกับศีลพรตในสังคมสงฆ์ของไทยในปัจจุบันมีปัญหามากพอสมควร ถ้าเป็นเรื่องศีล ก็เป็นเรื่องการละเมิดศีล ความไม่เชื่อในพระธรรมวินัย นอกจากการประพฤติด้อยลงในพระวินัยแล้ว เรื่องที่ชาวโลกจับตามองคือ เรื่องอโคจร การเที่ยวไปในสถานที่อันไม่ควรแก่สมณภาวะ มีห้างสรรพสินค้า แหล่งซื้อขายสื่อลามก ความไม่สำรวมระวังในการใช้สื่อ เช่น โทรศัพท์มือถือ ตลอดจนใช้อินเทอร์เน็ตไปในทางไม่เหมาะสม

เรื่องเกี่ยวเนื่องกับศีล ได้แก่ อนธนา คือ การแสวงหาเลี้ยงชีพที่ไม่สมควรกับสมณภาวะ อนธนาจำแนกได้ 6 หมวด คือ การทำนาลักษณะ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ (นอกพระพุทธศาสนา) การดูฤกษ์ยาม การทรงเจ้าเข้าผี การเป็นหมอักษโรค และการหลอกลวงผู้อื่นหากิน อนึ่ง เนื่องจากไทยได้รับอิทธิพลทางศาสนาและความเชื่อเกี่ยวกับเรื่องพิธีกรรมของพราหมณ์มาช้านาน จนแทบแยกไม่ออกจากแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา การห้ามประชาชนไม่ให้เชื่อหรือประพฤติดังเป็นเรื่องยาก เพราะเคยชินมานานจนฝังรากในวัฒนธรรมไปแล้ว ดังนั้น พระสงฆ์จึงต้องพิจารณาและอนุโลมตามในข้อที่ไม่ขัดกับสมณภาวะ เช่น การดูฤกษ์ยาม การกำหนดทายทักหรือโหราพยากรณ์ การรดน้ำมนต์ และการรักษาโรคแผนโบราณด้วยสมุนไพร การอันใดไม่เป็นไปเพื่อโกหกหลอกลวง ไม่เป็นการเรียกร้อยค่าสมณาคณะ และไม่ทำตนหรือผู้อื่นให้เดือดร้อน ก้อนุโลมให้กระทำได้ เพื่อรักษาศรัทธาของประชาชนไว้ แต่อะไรที่เป็นการนอกรีตนอกรอยเสื่อมเสีย เช่น การทรงเจ้าเข้าผี การอ้างว่านั่งสมาธิทางในเพื่อสะเดาะเคราะห์ตัดเวรตัดกรรม การทำเสน่ห์ยาแฝด หรือการหลอกลวงหากินต่าง ๆ ไม่ควรทำอย่างยิ่ง เรื่องศีลตามพระปาฏิโมกข์เป็นเรื่องพระภิกษุสามเณรพึงปฏิบัติอย่างเคร่งครัด แม้บางเรื่องที่พออนุโลมได้ก็ควรกระทำอย่างมีสติและสำรวมระวัง ความประพฤติบางอย่างผิดทั้งพระวินัยและอาณูบ้านเมืองด้วย

เรื่องการบำเพ็ญพรต ในงานวิจัยนี้ ยกมา 2 เรื่อง คือ เรื่องกิจวัตรของสงฆ์ มีการบิณฑบาต การลงทำวัตรสวดมนต์ การลงฟังพระปาฏิโมกข์ และกิจอื่น ๆ ของสงฆ์ภายในวัด เป็นสิ่งที่ภิกษุสามเณรพึงเอื้อเฟื้อ เป็นส่วนเสริมศรัทธาแก่ประชาชนมากยิ่งขึ้น อีกเรื่องหนึ่งคือ การบำเพ็ญสมณวิปัสสนากรรมฐาน พระสงฆ์นั้นควรใส่ใจศึกษาทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ เพราะฉะนั้น นอกจากการศึกษาเล่าเรียนทั้งทางธรรมทางโลกแล้ว ควรใส่ใจเรื่องจิตภาวนาด้วย อย่างน้อยก็เป็นแบบอย่างของสาธุชนทั่วไป ทั้งเป็นการรักษารมณเนียมการปฏิบัติของพระสงฆ์ไว้ด้วย พระภิกษุสามเณรผู้ปฏิบัติดีผู้ปฏิบัติชอบด้วยศิลปะและพรต ย่อมได้รับอานิสงส์ คือ ความสงบเยือกเย็น ความไม่มีเวรภัย ไม่เป็นที่เดือดร้อนของตนและผู้อื่น ทำให้จิตใจแจ่มใสสูงส่ง เป็นรากฐานของการบำเพ็ญพรตคือ สมณวิปัสสนากรรมฐานง่ายต่อการให้เกิดสมาธิ ปัญญา และวิปัสสนา ได้ออกสาธิตธรรม ยิ่ง ๆ ขึ้นไป

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 15 ท่าน เป็นบรรพชิต 8 ท่าน คฤหัสถ์ 7 ท่าน ทั้งหมดล้วนเป็นผู้ทรงธรรมทรงวินัย เป็นพระสังฆาธิการผู้บริหารกิจการคณะสงฆ์ เป็นครูอาจารย์ และวิปัสสนาจารย์ มีความเห็นตรงกันว่าพระสงฆ์ต้องเคร่งครัดในพระธรรมวินัย ขณะเดียวกัน ผู้ปกครองต้นสังกัดโดยเฉพาะเจ้าอาวาสต้องเข้มงวดกวดขันภิกษุสามเณรในสังกัดให้รัดกุมเหมาะสม เช่น วางระเบียบปฏิบัติของวัด มีข้อกำหนดการลงโทษเบาหนักแล้วแต่เหตุ คณะสงฆ์ควรมีมาตรการออกประกาศไว้เพื่อควบคุมอาจารย์ของภิกษุสามเณร การชักซ้อม แนะนำพร่ำสอน ตักเตือน ให้มีความหนักแน่นว่าอะไรควรไม่ควรแก่สมณเพศและสมณวิสัย ทั้งเรื่องอาจารย์และอโคจร โดยเฉพาะต้องเข้มงวดสอดส่องดูแลเรื่องการใช้สื่อ เช่น โทรศัพท์ในที่สาธารณะ ไม่พึงประเจิดประเจ้อ สื่อสารในสิ่งไร้สาระเหลวไหล ทำให้ติดภาพลบในสายตาชาวบ้านที่พบเห็น

เรื่องอนธนาบางเรื่องทำให้พระศาสนาหมัวหมอง เช่น การทำเสน่ห์ยาแฝด การบอกใบ้ห่วย การตั้งตนเป็นคนเข้าทรงพ่อปู่พ่อครูทั้งหลาย เรื่องจำพวกนี้ผู้บริหารสงฆ์สูงสุดคือ มหาเถรสมาคม (มส.) ต้องออกมาแสดงบทบาท มีมาตรการเด็ดขาดออกมาควบคุมดูแล ทำนองพระวินัยการแต่ต้องเป็นองค์การประจำ มีผู้ปฏิบัติตามประจำ ออกตรวจตราสม่ำเสมอ และขออารักขาทางบ้านเมืองให้ช่วยเหลือร่วมมือด้วย

2. ผลวิเคราะห์ศิลปะและพรตที่ปรากฏในคัมภีร์ทมิฬนิกาย ลิลขันธวรรค ตามหลักพระพุทธศาสนา ศิลปะและพรตเป็นอัตลักษณ์และจุดขายของศาสนา ศาสดาต้องคำนึงถึงศรัทธาปสาทะของชาวบ้าน ต้องบ่งบอกว่าแตกต่างจากการครองเรือนของชาวบ้าน ต้องเป็นไปเพื่อความสำรวม มกน้อย สันโดษ ทำการอย่างที่ชาวบ้านแก่งแย่งชิงดีกันทำ เช่น การทำมหาหินประกอบอาชีพอิสระต่าง ๆ และเมื่อว่าตามศิลปะ 3 ระดับ คือ จุฬาศิลป์ มัชฌิมศิลป์ และมหาศิลป์ แสดงให้เห็นว่า นักบวชนอกพระพุทธศาสนาประพฤติปฏิบัติอยู่ และชาวบ้านไม่พอใจ จึงดำเนินคดียื่น พระพุทธเจ้าเองทรงใช้ชีวิตในท่ามกลางนักบวชเหล่านี้มากจนทรงทราบพฤติกรรมดี เมื่อทรงประกาศพระพุทธศาสนา จึงทรงยกเรื่องศิลปะเป็นข้อสำคัญ

นำหน้า การประกาศทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ของพระองค์ เป็นการตัดแนวคิดทั้งสัสสติกิริยา และอุจเฉทิกิริยาด้วย ทั้งเป็นการแสดงแนวทางปฏิบัติให้อยู่ในกรอบของศีลทั้ง 3 ระดับ แม้เรื่องอนเสนาก็มีสัมมาปฏิบัติหลายข้อ เช่น สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ และสัมมาวาจา ควบคุมอยู่

แท้จริงแล้ว เมื่อครั้งที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติสิกขาบทที่ทรงถือศีล 3 ขึ้นนี้แล้ว โดยมีโอวาทปาฏิโมกข์เป็นกรอบ เมื่อเกิดหมู่สงฆ์มากซึ่งอยู่ห่างไกลกระจัดกระจาย อุปัชฌาย์อาจารย์ควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง ภิกษุสงฆ์บางพวกย่อหย่อนในการประพฤติตามศีล 3 ขึ้น บางเรื่องเป็นความประพฤติร้ายแรง เช่น การเสพเมถุน การลักขโมยยกยอกของหลวง การอวดคุณวิเศษที่ไม่มีในตน ข้อหลังนี้เท่ากับการหลอกลวงชาวบ้านหากิน พระพุทธเจ้าก็ต้องทรงบัญญัติพระวินัยออกมาควบคุมอาจารย์ของภิกษุสงฆ์ แม้กระนั้น ก็ยังมีภิกษุบางรูปคอยเลี้ยงพระบาติ ละเมิดศีลดังกล่าว เช่น ทรงห้ามการเสพเมถุนกับหญิงมนุษย์ ก็ไปเสพเมถุนกับสัตว์เดรัจฉาน เป็นต้น ธรรมชาติของปุถุชนบางคนแม้จะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาแล้วก็ยังไม่ค่อยดีอยู่ ย่อมหาทางหลีกเลียงพระวินัยและละเมิดสิกขาบทจนได้ และหากขาดหิริโอตตปปะ ขาดสมณสัญญา แม้จะมีผู้ตักเตือนพร่ำสอนก็อาจเกรงกลัวไม่กล้าทำต่อหน้า เช่น กรณีที่เห็นได้เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ยังไม่ได้ถวายพระเพลิงพระพุทธสรีระด้วยซ้ำไป ในขณะที่สงฆ์ปุถุชนพากันร้องให้คร่ำครวญอาลัยในพระพุทธเจ้า ก็ยังมีภิกษุบางรูปกล่าวจาบจ้วงพระพุทธเจ้า ทำนองว่านิพพานก็ดีแล้ว ไม่ต้องมีใครมาคอยจี้จ้ำจี้ว่ากล่าวตักเตือนว่า สิ่งนี้ทำไม่ได้ สิ่งนั้นก็ทำไม่ได้ เหตุการณ์เช่นนี้ทำให้พระอรหันตสาวกลังเวงใจจนถึงกับจัดให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยขึ้นหลังพุทธปรินิพพาน 3 เดือน

จำนวนพระสงฆ์ฝ่ายเถรวาทในเมืองไทย มีมากหลายแสนรูป ผู้ไม่เชื่อพระธรรมวินัยแม้จะมีจำนวนน้อยเพียงหลักร้อยหลักพัน แต่ก็สร้างความเสื่อมเสียให้แก่วงการพระศาสนามิใช่น้อย ส่งผลกระทบกระเทือนศรัทธาของประชาชน เป็นภัยต่อความมั่นคงของพระพุทธศาสนา เป็นข้อโจมตีของฝ่ายตรงข้าม ด้วยความจริง หลักพระธรรมวินัยเป็นระเบียบดีงามอยู่แล้ว แต่ทำอย่างไร ทางการคณะสงฆ์และฝ่ายทางการเมืองจะได้ร่วมมือกันวางมาตรการออกกฎเกณฑ์ที่รัดกุม เข้ามาคอยควบคุมดูแลในเรื่องนี้ ไม่ว่าพระปลอมบวช พระลักเพศ โดยเฉพาะพระหนุ่มเณรน้อยที่ไม่สนใจเล่าเรียนธรรมวินัย ประพฤติอาจารย์อย่างเด็กวัยรุ่นมั่ววาทส ทั้งการพูดจาที่ไม่สุภาพเรียบร้อย จึงดูเหมือนเป็นจุดบอดของพระสงฆ์ไทยว่ามีแต่ปริมาณแต่ไม่มีคุณภาพ

ดังนั้น การสอดส่องดูแลของผู้ปกครอง การเข้มงวดกวดขันเรื่องกิจวัตร สำนึกในหิริโอตตปปะ ปฏิบัติตนเพื่อทดแทนคุณพระศาสนา ใฝ่การศึกษาทั้งคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ยึดทางสายกลางในการวางตน โดยสรุปคือ ประพฤติปฏิบัติด้วยสมณสัญญา ดำรงกายวาจาให้สงบเรียบร้อย มีปฏิปทานำเลื่อมใส ไม่ถึงกับต้องออกไปเดินธุดงค์หรือบำเพ็ญพรตในวัดป่า อยู่วัดในเมืองก็บำเพ็ญตนให้

นำเลื่อมใสได้ เพียงแค่นี้ก็เป็นหลักประกันความมั่นคงของพระพุทธศาสนาได้แล้ว เป็นเรื่องที่ต้องการสงฆ์พึงคิดหาทางแก้ไข

3. ผลวิเคราะห์รูปแบบ ศีลและพรตในคัมภีร์ทมิฬนิกาย ลิลชัณธวรรค เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในสังคมให้ดีขึ้นและสงบสุขยิ่งขึ้น

การที่พระภิกษุรูปใดรูปหนึ่งประพฤติดีงาม ตั้งอยู่ในศีล จึงมีใช้เพื่อมุ่งประโยชน์ที่พึงมีแก่ตน จากความเลื่อมใสของชาวบ้าน ซึ่งเป็นการปฏิบัติผิดพลาดอย่างเต็มที่ แต่ต้องมุ่งเพื่อประโยชน์สุขของสงฆ์ และของชาวบ้าน สำหรับภิกษุปุถุชน การปฏิบัติเพื่อสงฆ์และเพื่อประชาชน ยังต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการฝึกหัดขัดเกลาดนเอง แต่สำหรับพระอริยบุคคล โดยเฉพาะพระอรหันต์ ซึ่งหมดกิจที่จักต้องฝึกตนในด้านศีล หรือหมดกิเลสโดยสิ้นเชิงแล้ว การรักษาศีลหรือปฏิบัติตามวินัยก็มิแต่การกระทำเพื่อประโยชน์สุขของสงฆ์และประชาชนด้านเดียว

พระพุทธศาสนามีหลักคำสอนและหลักปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสังคมมากที่สุด คือ ศีล เป็นระเบียบว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ได้แก่ การดำเนินกิจการ ความเป็นอยู่และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้เกิดความเรียบร้อยเกื้อกูลต่อการดำรงอยู่ด้วยดีในสังคม เอื้ออำนวยให้ทุกคนสามารถเข้าถึงประโยชน์และความดีงามสูงสุดตามอุดมการณ์ได้

หลักการปฏิบัติศีลพรต ในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท ช่วยจัดระเบียบความเป็นอยู่ทั้งส่วนตัวและผู้อื่น ตลอดถึงการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบธรรม และเพื่อปิดกั้นการกระทำที่สังคมหรือชุมชนนั้นไม่ยอมรับ ทั้งยังเป็นการส่งเสริมการทำความดีและสร้างความสัมพันธ์อันดีงาม เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างปรกติสุขของคนในสังคมนั้น ๆ กล่าวโดยสรุป ศีลเป็นเครื่องมือสนับสนุนการทำความดี อันเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิตและทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเรียบร้อย ศีลเป็นความงามเบื้องต้นในพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทรงสอนไว้ 2 ระดับ คือ ระดับโลกียะ ทรงเน้นถึงหลักการดำเนินชีวิต และระดับโลกุตระ คือ ทำชีวิตให้พ้นจากบ่วงของสังสารวัฏ ชั้นโลกียะ พระพุทธเจ้าทรงสอนให้มนุษย์ทุกคนมีความสุข มีความสงบ มีเอกภาพ มีความเสมอภาคกัน คำสอนเหล่านี้ทั้งหมดได้ตั้งอยู่บนรากฐานของการดำเนินชีวิต เช่น ศีล 5 ศีล 8 เพื่อให้มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณาต่อทุกชีวิตที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน ให้ดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปรกติสุข ไม่เดือดร้อน

## ข้อเสนอแนะ

### 1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 วัดแต่ละวัดโดยเจ้าอาวาสควรจัดฝึกอบรมให้ความรู้แก่พระภิกษุสามเณรภายในวัดให้ตระหนักในพระธรรมวินัย ให้เข้าใจ เห็นประโยชน์ และประพฤติปฏิบัติตามเพื่อเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา ปสาทะของชาวบ้าน โดยเฉพาะพระนวกะผู้บวชใหม่ สามเณรภาคฤดูร้อน ด้วยการจัดให้มีพระพี่เลี้ยงดูแลอย่างใกล้ชิด

1.2 วัดต้องวางกฎเกณฑ์เป็นระเบียบให้ปฏิบัติ มีการลงโทษผู้แสวงหาลาภลักการะด้วยความไม่ชอบธรรม เรียกว่า อนสนา

1.3 จัดประชุมชาวบ้านซึ่งอยู่ใกล้วัดหรือผู้ที่มาทำบุญที่วัดเป็นประจำ ให้ช่วยเป็นหูเป็นตาให้ความร่วมมือกับวัดในการรายงานภิกษุสามเณรที่เห็นว่าประพฤติผิดนอกรีตนอกรอย โดยเฉพาะทางวัดต้องให้ความรู้ถูกต้องเกี่ยวกับพระวินัยแก่ชาวบ้านด้วยว่าอะไรควรอะไรไม่ควรแก่พระสงฆ์ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยรู้ไม่ค่อยเข้าใจเกี่ยวกับศีลและจารีตธรรมเนียมปฏิบัติของสงฆ์

### 2. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

2.1 คณะสงฆ์ควรมีมาตรการสำคัญเด็ดขาด ออกมาควบคุมอาจาระ และอนสนาของภิกษุสงฆ์สามเณร เช่น จัดตั้งหน่วยงานพระวินยาธิการ (ตำรวจพระ) ขึ้นเป็นกิจลักษณะ มีกฎช่วยรองรับ โดยความร่วมมือของทางการเมือง ซึ่งครอบคลุมไปถึงพระบวชปลอม พระลักเพศ พระใช้สื่อลามก พระทำเสน่ห์ยาแฝดหรือบอกใบ้หาย มาตรการเช่นนี้ควรออกมานานแล้ว

2.2 คณะสงฆ์มีนโยบายแน่วแน่ชัดในการออกกฎและระเบียบควบคุมดูแลเรื่องอาจาระของสงฆ์ โดยให้เจ้าคณะพระสังฆาธิการรับไปปฏิบัติ และถือเป็นความผิดของพระสังฆาธิการผู้ละเลย ไม่สอดส่องดูแลพระภิกษุสามเณรในสังกัดด้วย

2.3 คณะสงฆ์ควรณรงค์ทำความเข้าใจให้กับประชาชนให้ช่วยเป็นหูเป็นตาให้แก่คณะสงฆ์ในฐานะชาวพุทธที่ต้องช่วยกันรักษาพระพุทธศาสนา เพราะในทิวโคจรหรือในที่สาธารณะทั่วไปประชาชนจะรู้จะเห็นพฤติกรรมอันต่ำทรามของภิกษุสงฆ์มากกว่าผู้ปกครองสงฆ์เอง ข้อสำคัญคือชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่รู้ไม่เข้าใจพระธรรมวินัย องค์การสงฆ์ต้องให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่ชาวบ้านด้วย

## รายการอ้างอิง

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2535). *พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- \_\_\_\_\_. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- \_\_\_\_\_. (2533-2534). *อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพุทธโฆษาจารย์. (2555). *คัมภีร์วิสุทธิมรรค ภาค 1-2 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระสิริมงคลอาจารย์. (2538). *มงคลัตถที่ปนี*. แปลโดย คณะกรรมการแผนกตำรามหามกุฏราชวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). *คำวัด*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสียงเขียน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2549). *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- \_\_\_\_\_. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*. พิมพ์ครั้งที่ 16. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์แมสโปรดักส์ จำกัด.
- \_\_\_\_\_. (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์แมสโปรดักส์ จำกัด.
-